Acta Baltico-Slavica

Acta Baltico-Slavica, 49
Warszawa 2025

Article No. 3682
DOI: 10.11649/abs.3682
Citation: Duszkin, M., & Geben, K. (2025). Kontakty językowe i kulturowe w państwach regionu Morza Bałtyckiego – wstęp. *Acta Baltico-Slavica*, *49*, Article 3682. https://doi.org/10.11649/abs.3682

Maksim Duszkin
Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
Warszawa
maksim.duszkin@ispan.edu.pl
https://orcid.org/0000-0003-4433-1015

Kinga Geben
Uniwersytet Wileński
Wilno
kinga.geben@flf.vu.lt
https://orcid.org/0000-0001-6107-0190

Kontakty językowe i kulturowe w państwach regionu Morza Bałtyckiego – wstęp

Czterdziesty dziewiąty tom rocznika „Acta Baltico-Slavica" poświęcono problematyce kontaktów językowych i kulturowych w państwach regionu Morza Bałtyckiego. Obszar ten od stuleci pozostaje przestrzenią intensywnych kontaktów i przenikania się języków, tradycji, religii oraz wspólnot etnicznych. Współcześnie, w obliczu gwałtownych przemian społecznych i politycznych, w czasie pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej, szczególnego znaczenia nabierają migracje oraz doświadczenia uchodźcze. Stają się one ważnym punktem odniesienia dla badań nad dynamiką języka i tożsamością narodową w tej części Europy. Stąd część artykułów zamieszczonych w tym tomie podejmuje aktualne wyzwania związane z przesiedleniami oraz zarządzaniem językiem w kontekście migracji. Zaprezentowano w nim również studia historyczno-literackie oraz analizy folklorystyczne, które pozwalają uchwycić długotrwałe mechanizmy przenikania się bałtyckich i słowiańskich wyobrażeń kulturowych.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2025.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

Struktura tomu obejmuje trzy części tematyczne oraz dział *Źródła i materiały*. W części pierwszej, pt. *Bałtycko-słowiańskie kontakty językowe*, przedstawiono analizę elementów północnokresowych w prozie Kazimierza Zdziechowskiego, studia nad mikrotoponimią pogranicza białorusko-litewskiego oraz badania dawnych polonizmów w rosyjskiej gwarze staroobrzędowców mieszkających w Polsce. Ponadto obejmuje ona studia nad polsko-wschodniosłowiańskimi kontaktami językowymi, w tym analizę szyku przydawek klasyfikujących w prasie polskojęzycznej wydawanej w Ukrainie, a także rozważania dotyczące problemu litewskiego wyrażenia liczebnikowego *keliolika*, jego polskich, ukraińskich i łotewskich odpowiedników oraz ich przekładu na język rosyjski.

Drugą część, pt. *Literatura i wyobrażenia kulturowe w tradycji bałtyckiej i słowiańskiej*, poświęcono analizie literatury, folkloru i dyskursu kulturowego. Obejmuje ona m.in. studia nad wizerunkiem czarnoksiężnika w litewskim folklorze na tle tradycji słowiańskich, bałtyckich i skandynawskich, a także analizę konceptu demokracji w języku litewskim. W części tej przedstawiono również topos „patrzenia z oddali" w literaturze litewskiej oraz motyw utraconej ojczyzny: od *Inwokacji* Adama Mickiewicza aż po literaturę migracyjną. Kolejny artykuł przynosi analizę niepublikowanej powieści *Żółte róże* Emmy Jeleńskiej-Dmochowskiej, ważnego źródła do badań nad relacjami polsko-żydowskimi w literaturze pozytywizmu. Ostatni tekst w tej części dotyczy zachowania i funkcjonowania pamięci o Józefie Mackiewiczu w Litwie w kontekście jego biografii, twórczości oraz związków z Wilnem i Wileńszczyzną.

Część trzecia, pt. *Z badań nad mniejszościami językowymi, etnicznymi i religijnymi w kontekście migracji i wojny*, stanowi o specyfice niniejszego tomu, który powstawał w czasie trwania wojny Rosji przeciwko Ukrainie. Zawarte w niej artykuły koncentrują się na przemianach tożsamości, wielojęzyczności oraz pamięci w kontekście wojen, przesiedleń i migracji, zarówno we współczesnej, jak i historycznej perspektywie. Autorzy analizują m.in. losy syberyjskich katolików w XIX wieku, zagadnienia zarządzania językiem w społecznościach dwujęzycznych na pograniczu polsko-niemieckim oraz wyzwania związane z doświadczeniem migracji. Trwająca wojna uwydatniła znaczenie języka oraz wiedzy o sąsiadach jako narzędzi przeciwdziałania wojnie kulturowej i dezinformacji. W tej części przedstawiono również badania poświęcone temu, jak dzieci doświadczające wojny, migracji i zmiany języka próbują nazywać swoje emocje w nowym języku.

Dział *Źródła i materiały* zawiera drugą część korespondencji Jana Baudouina de Courtenay do Jana Karłowicza z lat 1887–1891 ukazującą środowisko językoznawcze końca XIX wieku.

Mamy nadzieję, że niniejszy tom czterdziesty dziewiąty będzie inspirujący dla wszystkich zainteresowanych językami i kulturami regionu Morza Bałtyckiego.

Maksim Duszkin, Kinga Geben
Redaktorzy naukowi tomu

Kontakty językowe i kulturowe w państwach regionu Morza Bałtyckiego – wstęp

Streszczenie

Tekst stanowi prezentację czterdziestego dziewiątego tomu czasopisma naukowego „Acta Baltico-Slavica" zatytułowanego *Kontakty językowe i kulturowe w państwach regionu Morza Bałtyckiego*. Omówiono w nim strukturę tomu, obejmującą trzy części tematyczne: *Bałtycko-słowiańskie kontakty językowe*, *Literatura i wyobrażenia kulturowe w tradycji bałtyckiej i słowiańskiej* oraz *Z badań nad mniejszościami językowymi, etnicznymi i religijnymi w kontekście migracji i wojny*. Część artykułów zamieszczonych w tym tomie podejmuje tematy związane z przemianami tożsamości, wielojęzycznością i pamięcią w kontekście wojen, przesiedleń i migracji, zarówno we współczesnej, jak i historycznej perspektywie. W dziale *Źródła i Materiały* opublikowano drugą część korespondencji Jana Baudouina de Courtenay do Jana Karłowicza z lat 1887–1891 ukazującą środowisko językoznawcze końca XIX wieku.

Słowa kluczowe: region Morza Bałtyckiego; kontakty językowe; kontakty kulturowe; uchodźcy; migracje; dziedzictwo kulturowe

Language and Cultural Contacts in the Countries of the Baltic Sea Region: Introduction

Abstract

This article is an introduction to Volume 49 of the journal *Acta Baltico-Slavica*, entitled *Kontakty językowe i kulturowe w państwach regionu Morza Bałtyckiego* [Language and Cultural Contacts in the Countries of the Baltic Sea Region]. The volume includes three thematic sections: "Balto-Slavic Language Contacts", "Literature and Cultural Imagination in the Baltic and Slavic Traditions", and "From Research on Linguistic, Ethnic and Religious Minorities in the Context of Migration and War". Some of the articles address topics related to transformations of identity as well as multilingualism and memory in the context of wars, displacement and migration, from both contemporary and historical perspectives. The section "Sources and Materials" brings the second part of the correspondence between Jan Baudouin de Courtenay and Jan Karłowicz from 1887–1891, shedding light on the life of the linguistic scholarly community at the end of the nineteenth century.

Keywords: Baltic Sea region; language contacts; cultural contacts; refugees; migrations; cultural heritage

Dr hab. Maksim Duszkin, Associate Professor at the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw. PhD – 2009, habilitation – 2019 (Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences). Editorial Secretary of the journal *Acta Baltico-Slavica* in 2014–2020, Editor-in-Chief since 2021. Scholarly interests: semantics, pragmatics, corpus linguistics, Russian-Polish comparative studies, history of linguistic thought.

Bibliography (selected): Dokładniej o dokładności: „zaokrągloność" dokładnych określeń ilościowych [More specifically about exactness: "Roundness" of exact quantifications], *Prace Filologiczne* 48, Warszawa (Warsaw) 2003, 133–142; Approximation and supposition, *Cognitive Studies / Études Cognitives* 10, Warszawa (Warsaw) 2010, 121–125; *Wykładniki przybliżoności adnumeratywnej w języku polskim i rosyjskim* [Exponents of adnumerative approximation in Polish and Russian], Warszawa (Warsaw) 2010; *Лингвистическая идея числительного в русских грамматиках XVIII–XIX веков* [The linguistic concept of the numeral in Russian grammars of the 18th–19th centuries], Warszawa (Warsaw) 2018; Разработка вопроса синтаксиса малых числительных в русских грамматиках XVIII–XIX веков [Studies on the syntax of "small" numerals in Russian grammars of the 18th–19th centuries], *Slavia Orientalis* 59(2), Warszawa (Warsaw) 2020, 365–378.

Dr Kinga Geben, Associate Professor at Vilnius University, Vilnius, Lithuania; PhD – 2002, University of Warsaw. Author and co-author of two books, textbooks and a dictionary, and 50 scholarly articles; co-editor of a collective volume. Her scholarly interests include multilingualism, Polish language and culture, and language didactics.

Bibliography (selected): *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie* [Linguistic competence and consciousness and lexical layers in the idiolect of the youth of Polish background in the Vilnius Region], Warszawa (Warsaw) 2003; Lietuvos lenkai ir lenkų kalba Lietuvoje [Lithuanian Poles and the Polish language in Lithuania], in: M. Ramonienė (ed.), *Miestai ir kalbos 2: Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis (kolektyvinė monografija)* [Cities and languages 2: A sociolinguistic map of Lithuania (collective monograph)], Vilnius 2013, 217–234; (with M. Ramonienė), Language use and self-identification: The case of Lithuanian Poles, *Sociolinguistic Studies* 9(2–3), Sheffield 2015, 243–267; (with I. Fedorovič), Idiolekt Wojciecha Piotrowicza: słownictwo prozy autobiogra-

ficznej [Idiolect of Wojciech Piotrowicz: A vocabulary of autobiographical prose], *Slavistica Vilnensis* 65(1), Vilnius 2020, 87–102; (with M. Zielinska), Translanguaging in Polish minority schools in Ukraine and Lithuania, *Zeitschrift für Slawistik* 66(2), Berlin 2021, 229–248.

Correspondence: Maksim Duszkin, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland, e-mail: maksim.duszkin@ispan.edu.pl; Kinga Geben, Faculty of Philology, Vilnius University, Vilnius, Lithuania, e-mail: kinga.geben@flf.vu.lt

Support of the work: The study was conducted at the authors' own expense.

Authors' contribution: Both authors were responsible for developing the concept, analysing the material, and writing the manuscript.

Competing interests: Maksim Duszkin is the Editor-in-Chief of this journal. Kinga Geben is the Editor-in-Charge of this volume.

Publication history: Received: 2025-12-19; Accepted: 2025-12-21; Published: 2025-12-31